

Stocklöpare ett minne blott?

Stocklöpning har länge varit ett av de stora orosmolnen vid tidig betsådd. Här går vi igenom hur vernalisationen styr risken – och varför längre väderserier visar att förutsättningarna gradvis blivit mer gynnsamma. Samtidigt tittar vi på hur tidigare sådd delvis "äter upp" förändringen och vad det betyder inför 2026.

Om vi får stora stocklöpningsproblem eller inte beror främst på såtidpunkt och väder, men även sådjupet spelar in.

Vernalisationen, alltså den process som triggar igång fröstocks bildningen, startar re-

dan när fröet börjar ta upp fukt.

Före uppkomst är det därför marktemperaturen som styr. Sår vi djupare ligger fröet oftast kallare och kan samla mer vernalisation än vid grund sådd. Efter uppkomst är det i stället lufttemperaturen som är avgörande.

Vernalisationen tar fart när temperaturen går över noll, toppar kring sex grader och avtar sedan successivt upp mot cirka tolv grader.

Vernalisationen minskar

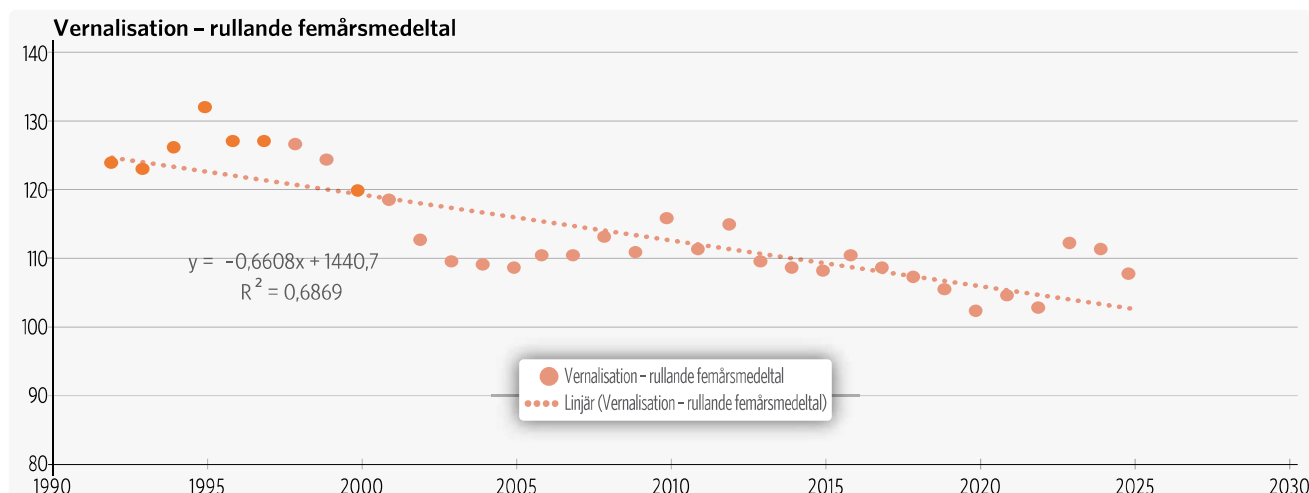
Tittar vi på längre tidsserier av väderdata ser vi också en tydlig trend: vernalisationen minskar över tid. Grafen överst på nästa

sida visar ett rullande femårs-genomsnitt av vernalisationen för sådd den 20 mars. I genomsnitt minskar vernalisationen med ungefär 0,7 vernalisationstimmar per år.

Färre år på höga nivåer

Om man zoomar in och jämför de första tio åren i datasetet (1988–1997) med de senaste tio (2016–2025) blir skillnaden tydlig.

Under 1988–1997 når sju av tio år upp till 120 vernalisationstimmar eller mer, medan motsvarande nivå bara nås två av tio år under 2016–2025, beräknat från 20 mars respektive år.

Vernalisationen avtar. Diagrammet visar rullande femårsmedeltal för vernalisation 1988–2025. Trenden är tydlig, i snitt minskar vernalisationen med 0,66 vernalisationstimmar per år.

Det är svårt att tolka på något annat sätt än att klimatet, ur stocklöpningssynpunkt, faktiskt har börjat jobba med oss.

Tidig sådd minskar vinst

Men vi kan inte helt pusta ut. Ett varmare klimat ger också tidigare vårbruk, vilket tillsammans med ändrade prioriteringar gör att vi i genomsnitt sår betorna tidigare än vi gjorde på 80–90-talet (se grafen nedan).

Mönstret i kurvorna är slående likt: kalla perioder hänger ofta ihop med senare sådd,

och det ser ut som att klimatet svänger i ungefär 10–15-års cykler även om den långsiktiga riktningen mot ett varmare klimat är tydlig.

I snitt flyttar vi dessutom fram tiden för sådd ungefär en halv dag per år, även om trenden verkar ha planat ut lite de senaste tio åren.

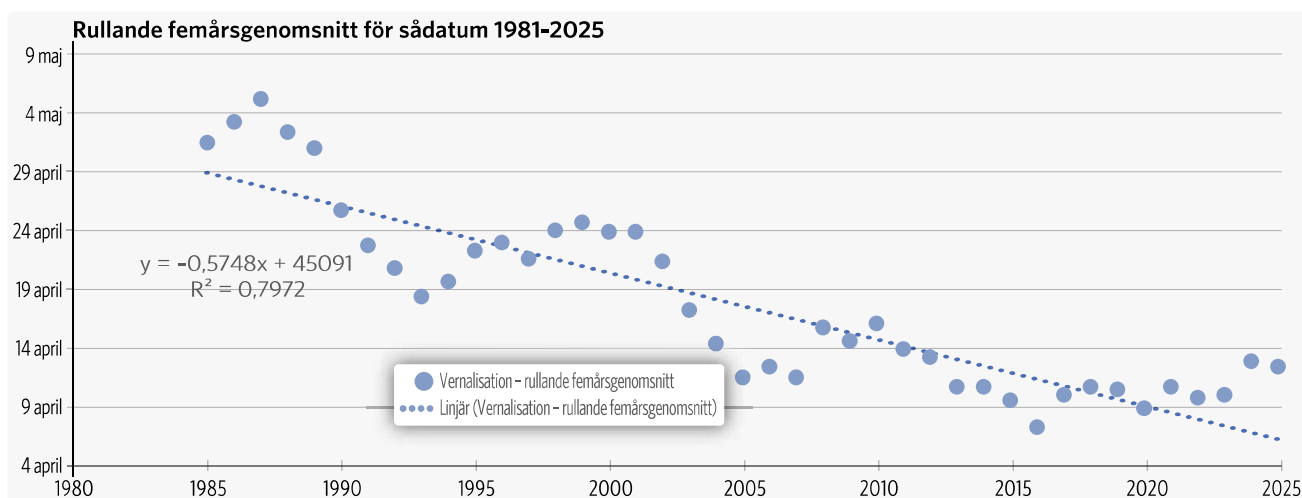
Ungefär samma tryck idag

Om man skulle göra samma typ av graf, men i stället räkna vernalisation från respektive års medelsåddatum blir kurvan rätt flack.

Med andra ord verkar vi i praktiken utsätta betorna för ungefär samma vernalisationstryck i dag som för 40 år sedan eftersom vi sår tidigare. Och då är det rimligt att ställa frågan: varför ser vi inte stocklöpning lika ofta längre?

Vassare sorter och tester

Visst kan man kalla det tur – att tidig sådd inte råkat sammanfalla med riktigt hög vernalisation de år vi tittar på. Men en betydligt mer trolig förklaring är att sortmaterialet har blivit bättre och att vi

Vi sår allt tidigare. Det rullande femårsgenomsnittet för medelsåddatum har tidigare lagts från 1 maj till 12 april de senaste 40 åren.

Vernalisation från sådatum till den 5 maj de senaste åtta åren

Sådatum	Medel	2026	2025	2024	2023	2022	2021	2020	2019
25 mars	70	69	65	66	75	63	88	73	65
5 april	49	43	55	42	54	42	63	51	44
15 april	30	25	28	29	35	23	39	33	28

dessutom är mycket bättre på att hitta (och välja bort) känsliga sorter.

Sedan 2017 sår vi stocklöpningsförsöken tidigare och vid fler tillfällen, vilket ger ett tuffare urval och gör att vi snabbare kan gallra bort sorter som inte håller. På köpet har vi också fått bättre koll på vilka sorter som faktiskt fungerar vid riktigt tidig sådd.

Prognos 2026

Så hur ser det ut inför 2026?

Med tanke på att vi inte har sått särskilt tidigt, och att vernalisationen fram till skrivande stund (5 maj) ligger något under snittet, är min bedömning att få fält hamnar i riskzonen.

Det är förstås alltid lokala skillnader och skillnader i sortmaterialet, men helhetsbilden ser lugn ut.

Rekommendation framåt

Samtidigt ska vi komma ihåg att vi har nästan två månader kvar av den period vi brukar

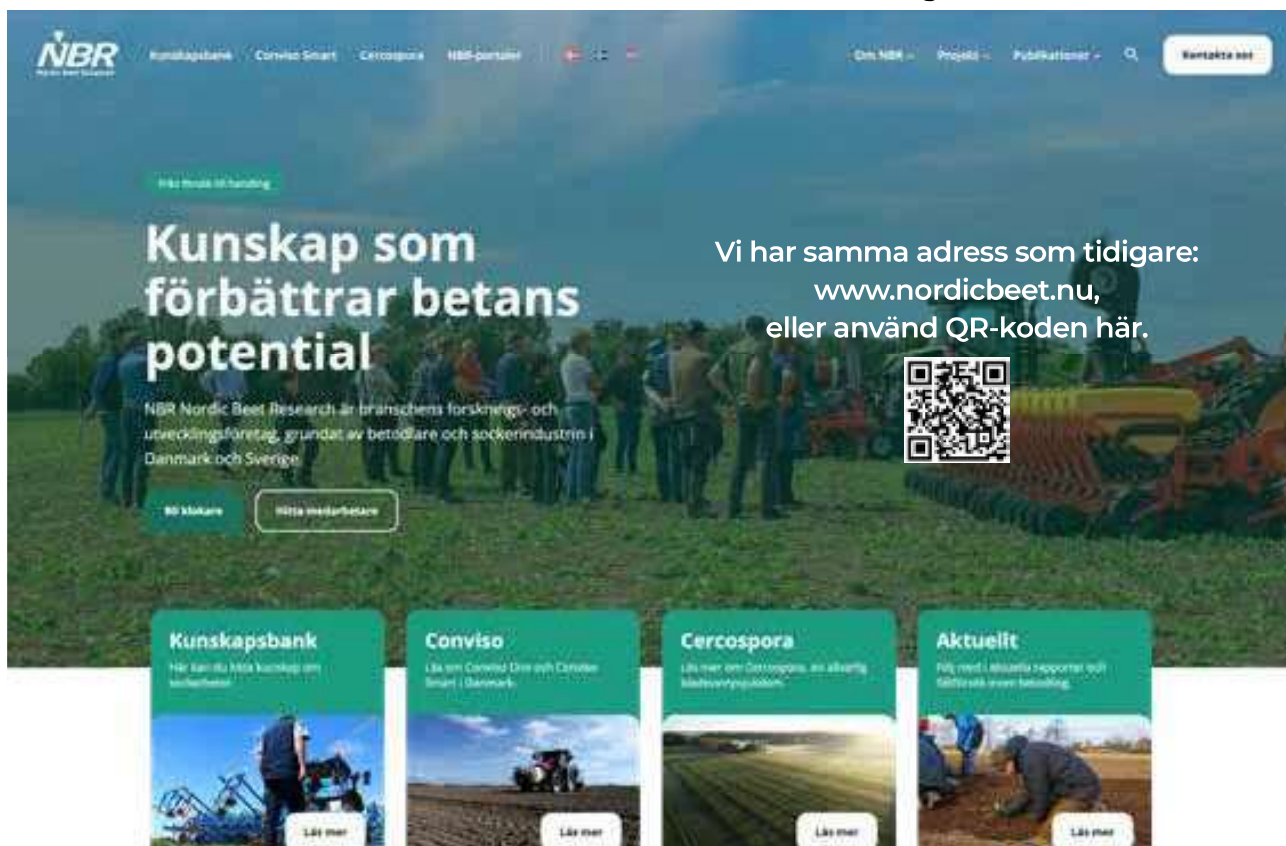
summera vernalisation för, så det kan fortfarande hända en del. Men här och nu är jag inte särskilt bekymrad och trenden pekar mot att vi framöver faktiskt kan våga så lite tidigare.

Årsvariationerna är dock fortfarande stora, så tills vidare står vi fast vid rekommendationen: så inte betorna före den 20 mars.

Joakim Ekelöf
NBR Nordic Beet Research

Välkommen att besöka vår nya hemsida

The screenshot shows the NBR Nordic Beet Research website. The header includes the NBR logo and navigation links: Kunskapsbank, Conviso Smart, Cercospora, NBR-partner, and a search icon. A 'Kontakta oss' button is in the top right. The main banner features the headline 'Kunskap som förbättrar betans potential' and a sub-headline 'Vi har samma adress som tidigare: www.nordicbeet.nu, eller använd QR-koden här.' A QR code is displayed. Below the banner are four featured sections: 'Kunskapsbank', 'Conviso', 'Cercospora', and 'Aktuellt', each with a 'Läs mer' button.